

Katarzyna Żyłka

Praktyczne metody aktywnego słuchania muzyki w szkole podstawowej według Batii Strauss cz. 2

Nauczyciel i Szkoła 3-4 (16-17), 225-231

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katarzyna Żyłka

Praktyczne wykorzystanie metody aktywnego słuchania muzyki w szkole podstawowej według Batii Strauss cz. 2

Metoda aktywnego słuchania muzyki wg Batii Strauss jest tak atrakcyjną metodą pracy na lekcjach sztuki, że warto zapoznać się z większą ilością przykładów jej realizacji.

W numerze 3-4 (12-13) 2001 wydawnictwa „Nauczyciel i Szkoła” proponowałam stosowanie aktywnych form percepcji muzyki na przykładzie utworów: *Taniec norweski* E. Griega oraz *Marsza tureckiego* L. van Beethovena. W tym artykule chciałabym zaproponować omówienie aktywnego słuchania *Marsza Radetzkiego* J. Straussa oraz przedstawić scenariusz lekcji SZTUKI z wykorzystaniem utworu *Country Dance z Suity G - dur* J. F. Haendla. Na uwagę zasługuje fakt, że scenariusz ten jest przykładem na integrację muzyki i plastyki w ramach przedmiotu SZTUKA. O trudności integracji tych przedmiotów i o problemach z którymi borykają się nauczyciele dawnej MUZYKI i PLASTYKI, nie muszę wspominać, gdyż każdy uczący zdaje sobie w pełni z tego sprawę. Jednak sędzę, że każda propozycja połączenia tych przedmiotów bez zbędnego teoretyzowania, a całkowicie aktywnie i w sposób umożliwiający wyzwolenie w uczniach ekspresji muzyczno - plastycznej, jest potrzebna i godna zainteresowania.

Marsz Radetzkiego jest utworem bardzo znanym i popularnym. J. Strauss skomponował go, aby uczcić zwycięstwo Austriaków pod dowództwem Radetzkiego, nad wojskami piemonckimi w bitwie pod Coustozą 6 sierpnia 1848 roku. Marszowy i rytmiczny charakter bardzo sprzyja aktywnej percepcji, a dla uczniów utwór ten jest bardzo atrakcyjny.

Głównym celem, który możemy osiągnąć przy pomocy percepcji tego utworu, jest wyczulenie dzieci na podobieństwa i różnice w linii melodycznej oraz kształcenie słuchu rytmicznego.

Po pierwszym wysłuchaniu utworu rozmawiamy z uczniami na temat charakteru muzyki i zjawisk muzycznych, na które dzieci zwróciły uwagę. Przy drugim słuchaniu zwracamy uwagę na powtarzalność fragmentów melodii, a następnie

proponujemy zapis na tablicy schematu budowy tego utworu:

INTRO ABA łącznik CCDCDC łącznik ABA

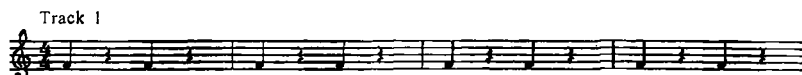
Nauczyciel powinien zapisać schemat budowy w możliwie prosty sposób, stosując symbole znane uczniom i łatwe do zinterpretowania.

W pierwszym etapie aktywnego słuchania proponuję odczytanie partytury z akompaniamentem rytmicznym. Oczywiście najpierw nauczyciel omawia wartości rytmiczne występujące w partyturze. Poniżej przedstawiam partyturę rytmiczną, potrzebną do realizacji tego etapu percepcji:

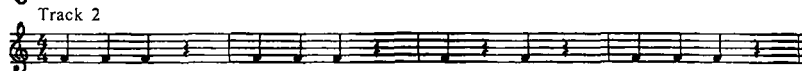
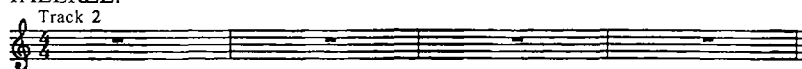
PARTYTURA RYTMICZNA:

A

TRÓJKĄTY:

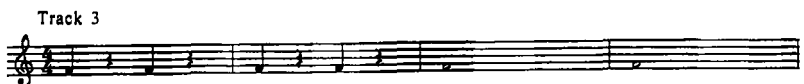

TALERZE:

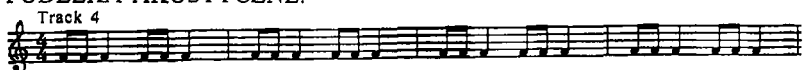

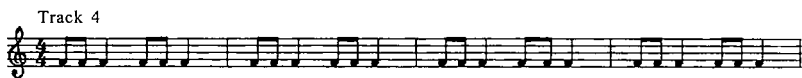
B

TAMBURYNA:

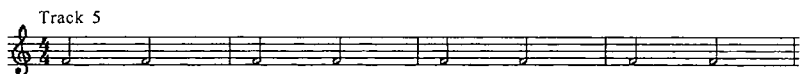
PUDEŁKA AKUSTYCZNE:

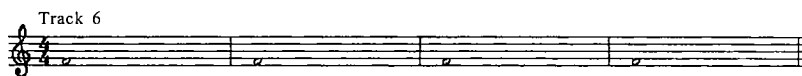
C

MARAKASY:

D

TAMBURYNA:

PUDEŁKA AKUSTYCZNE:

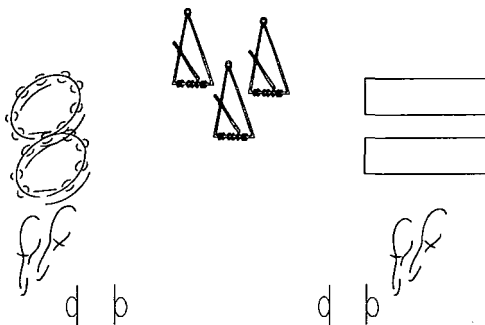

Wartości rytmiczne, które zostały zastosowane w partyturze są bardzo proste, dlatego też można zastosować aktywne słuchanie *Marsza Radetzkiego* już w młodszych klasach szkoły podstawowej. Po odczytaniu partytury nauczyciel wraz z uczniami realizuje partyturę z towarzyszeniem nagranych utworów. Uczniowie na tym etapie w pełni włączają się w muzykę i co ważne zaangażowani są wszyscy we wspólnym działaniu. Najpierw nauczyciel pełni rolę dyrygenta klasowej orkiestry, potem zastępuje go uczeń (można powtarzać ten element kilkakrotnie). Chciałabym zwrócić uwagę, że na tym etapie uczniowie wystukują rytm ołówkiem o ławkę, a dopiero w następnym etapie percepcji dołączymy instrumenty perkusyjne ponieważ schemat rytmiczny musi się dobrze utrwalić.

Drugi etap aktywnego słuchania, to już akompaniament na instrumentach perkusyjnych, jak już wcześniej wspomniałam. Nauczyciel dzieli klasę na pięć grup i rozdziela instrumenty wg partytury (trójkąty, talerze, tamburyzna, pudełka akustyczne, marakasy). Uczniowie wykonują akompaniament perkusyjny wraz z muzyką nagrałą na kasecie magnetofonowej, a jeden z uczniów pełni znów rolę dyrygenta. Powstaje ORKIESTRA Z DYRYGENTEM.

Jako ostatni etap aktywnego słuchania *Marsza Radetzkiego* proponuję (zgodnie z pomysłem zaczerpniętym od B. Strauss) stworzenie do tego utworu „MUSZTRY PARADNEJ”. Ponieważ *Marsz Radetzkiego* zalicza się do tzw. marszów wojskowych bardzo dobrze nadaje się do realizacji ruchowej.

Tworząc „MUSZTRĘ PARADNĄ” nauczyciel ustawia uczniów wg instrumentów. Poniżej przedstawiam propozycję takiego ustawienia:

Poszczególni uczniowie, grający na instrumentach poruszają się krokiem marszowym wg ściśle określonego schematu. Oczywiście schemat który przedstawię jest tylko propozycją. Każdy nauczyciel może ustawić musztrę zgodnie ze swoim własnym pomysłem, co również jest dużą zaletą tej metody pracy, gdyż stwarza możliwości do tworzenia coraz to nowych układów i wariantów w ramach jednego utworu. Zgodnie z ustawieniem dzieci proponuję następujące układy ruchowe:

- A:** uczniowie z trójkątami idą krokiem marszowym w rytmie akompaniamentu „na wprost” i wracają z powrotem na swoje miejsca; uczniowie z talerzami czekają, aż dojdą do nich grający na trójkątach i wracają z nimi.
- B:** dzieci grające na tamburynach i pudełkach akustycznych idą „na wprost”, zamieniając się miejscami.
- C:** pierwsze dwa fragmenty C - uczniowie, którzy grają na marakasach zamieniają się miejscami. Następne fragmenty, to dojscie do środka i powrót (4 kroki do środka, 4 kroki z powrotem).
- D:** uczniowie z tamburynami i pudełkami akustycznymi zamieniają się miejscami.

Warto również wykorzystać to, że uczniowie mają także wiele ciekawych pomysłów na ruch MUSZTRY, trzeba tylko dać im szansę na wypowiedzenie swoich propozycji.

Ostatnia część mojego artykułu, to scenariusz lekcji sztuki, oparty między innymi na metodzie aktywnego słuchania muzyki. Mam nadzieję, że pozwoli on na wykorzystanie zarówno działań muzycznych, jak i plastycznych, nawet jeśli mamy do dyspozycji jedną tylko godzinę lekcyjną w tygodniu.

Scenariusz lekcji sztuki z wykorzystaniem metody aktywnego słuchania muzyki wg B. STRAUSS:

Temat lekcji: Forma muzyczna ABA i jej graficzne przedstawienie

Czas: 1 godzina lekcyjna

Cel główny:

- ◆ uczeń poznaje formę muzyczną ABA i potrafi ją przedstawić za pomocą znaku graficznego.

Cele szczegółowe:

- ◆ uczeń potrafi określić zmiany elementów dzieła muzycznego w utworze,
- ◆ umie w sposób twórczy wykorzystać technikę plastyczną,
- ◆ rozumie pojęcia podobieństwa i kontrastu w muzyce,
- ◆ potrafi wyrażać nastrój utworu muzycznego za pomocą środków plastycznych (znak graficzny),
- ◆ posiada umiejętność ruchowego przedstawienia nastrojów i ich zmian w muzyce,
- ◆ rozpoznaje słuchowo formę ABA i plastycznie ją interpretuje.

Metody: analityczno - percepcyjna, problemowo - analityczna, problemowo - odtwórcza.

Formy aktywności muzycznej i plastycznej: śpiew, gra na instrumentach, ruch przy muzyce, percepcja muzyki, rysunek.

Środki dydaktyczne: magnetofon, kasetta magnetofonowa, instrumenty perkusyjne, plansze z zapisem rytmicznym, telewizor, magnetowid, kasetta magnetowidowa, kartki z bloku rysunkowego, kredki, instrumenty perkusyjne.

Przebieg zajęć:

WSTĘP

Czynności nauczyciela:

Nauczyciel wprowadza uczniów w temat lekcji, nawiązując do słuchanych na poprzednich lekcjach przykładów muzycznych. Następnie prezentuje przykład muzyczny J. F. Haendla pt. KONTREDANS z utworu „Muzyka na wodzie”.

Czynności uczniów:

Uczniowie słuchają utworu, zwracając uwagę na elementy dzieła muzycznego

(dynamika, tempo, melodię oraz charakter utworu).

ROZWINIĘCIE:

Czynności nauczyciela:

1. Nauczyciel w I etapie aktywnego słuchania utworu prezentuje uczniom wzór gestów wykonywanych rękami:
 - ♦ część A: fraza I a - „przeplatanka” rękami do siebie, fraza II a - „przeplatanka” rękami od siebie, fraza III a - najpierw rozsuwanie rąk na boki (w dworskim geście), potem przybliżanie rąk do środka, następnie znowu „przeplatanka” rękami; część B: fraza I b - klaskanie, fraza II b - stukanie palcami o ławkę, fraza III b - na przemian klaskanie i stukanie o ławkę.
2. Zwraca szczególną uwagę na budowę utworu, na fakt, że ostatni fragment jest dokładnym powtórzeniem pierwszego natomiast drugi stanowi KONTRAST.
3. Prezentuje fragment filmu pt. „Muzyka i taniec baroku”, zwracając szczególną uwagę na sposób poruszania się w tańcu, eleganckie figury taneczne oraz stroje z czasów baroku.
4. Rozmawia z uczniami na temat oglądanego fragmentu filmu.
5. W II etapie aktywnego słuchania nauczyciel wraz z jednym z uczniów pokazuje układ taneczny do KONTREDANSA:
 - ♦ nauczyciel i uczeń stoją w parze ujęci pod ramię; lewa ręka założona jest na plecach. Fraza I a - obracanie się w parze zgodnie z pulsem; fraza II a - zmiana kierunku i ramienia; fraza III a - nauczyciel i uczeń stoją naprzeciw siebie: 1 takt - odchodzą od siebie (3 kroki), 2 takt - przybliżają się (3 kroki), następnie wykonują obrót dookoła swojej osi; fraza I b - klaszczą w ręce; fraza II b - uderzają rękami o uda; fraza III b - na przemian klaskanie i uderzanie o uda; na zakończenie powtórka frazy I a, II a i III a.
6. Dzieli klasę na 3 grupy i każdej rozdaje instrumenty perkusyjne (kolejno: drewniane, metalowe oraz bębni), a następnie prezentuje wzór rytmiczny dla każdej grupy.

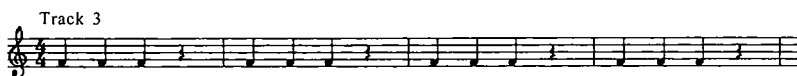
Grupa 1:

Grupa 2:

Grupa 3:

7. Prosi, aby każdy uczeń zaproponował kilka znaków graficznych, które zostaną wykorzystane w pracy plastycznej.
8. Rozdaje uczniom karty ewaluacji (załącznik nr 1) i prosi o wybranie z pośród znaków znajdujących się na kartach tych, które ilustrują formę ABA.
9. Rozdaje uczniom kartki z bloku rysunkowego i wyznacza im zadanie:
 - wykonanie ilustracji plastycznej formy ABA, jako znaków graficznych.
10. Omawia wystawione przez uczniów prace.

Czynności uczniów:

1. Uczniowie powtarzają za nauczycielem schemat ruchów rękami do słuchanego utworu.
2. Zauważają, że w utworze części skrajne są jednakowe, a środkowa jest kontrastująca.
3. Oglądają fragment filmu pt. „Muzyka i taniec baroku”.
4. Wyrażają swoje opinie na temat filmu.
5. Najpierw jeden uczeń tańczy z nauczycielem, a następnie wszyscy uczniowie w parach wykonują schemat taneczny KONTREDANSA.
6. Uczniowie grają na instrumentach perkusyjnych, tworząc akompaniament do utworu.
7. Proponują znaki graficzne, które zostaną wykorzystane w pracy plastycznej.
8. Wykonują ilustrację plastyczną formy ABA.
9. Prezentują wykonane prace.

ZAKOŃCZENIE:

Czynności nauczyciela:

1. Nauczyciel podsumowuje zajęcia: dzieli klasę na 3 grupy - pierwsza grupa wykonuje gesty rękami do słuchanego kolejno raz utworu, druga grupa tańczy w parach (w tym samym czasie), trzecia natomiast akompaniuje na wybranych instrumentach.

Czynności uczniów:

1. Wykonują polecenia nauczyciela, utrwalając tym samym zasady budowy formy ABA.